

Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*) bij Cadzand-Bad in Zeeuws-Vlaanderen in 2007

P. Schrijvershof

Inleiding

Op zaterdag 24 juni 2007 vertrokken Eus van der Burg, Marijke Roos, Paul Schrijvershof en Remco Hofland naar Zeeuws-Vlaanderen, om te gaan zoeken naar de Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*). Aanleiding hiervoor was de mededeling van Geert De Knijf in Libellennieuwsbrief Nederland (e-mailcirkel) van 22 juni 2007 dat de soort het goed doet langs de Belgische kust en zich in noordelijke richting uitbreidt. De kans was reëel dat de soort ook in Zeeuws-Vlaanderen zou opduiken. Voor ons een interessante uitdaging om op onderzoek uit te gaan.

Eerste waarnemingen

Omstreeks 11.00 uur begonnen wij onze speurtocht bij de duinplasjes van de Kievittepolder, bij Cadzand-Bad. Het was de gehele dag bewolkt, van tijd tot tijd viel er wat motregen bij een temperatuur van minimaal 17 tot maximaal 20 graden Celsius.

Langs de plasjes en in de omgeving daarvan vermaakten we ons voornamelijk met Zwervende panterserjuffers (*Lestes barbarus*) en Houtpantserjuffers (*Lestes viridis*, beide redelijk algemeen), Lantaarntjes (*Ischnura elegans*), Azuurwaterjuffers (*Coenagrion puella*), enkele Watersnuffels (*Enallagma cyathigerum*) en verder enkele verse Bruinrode heidelibellen (*Sympetrum striolatum*). Grotere libellen waren niet actief.

Om circa 13.00 uur ontdekte Paul Schrijvershof een mannetje Gaffelwaterjuffer zittend in een pol pitrus. De juffer leek donkerder en kleiner dan de Azuurwaterjuffer. Verder werd de juffer gedetermineerd als Gaffelwaterjuffer op grond van vorm en kleur van het pterostigma, de smalle blauwe schouderstrepen, de geheel

donkere segmenten 6 en 7 en de segmenten 8 en 9 die vrijwel ongetekend waren en licht blauw van kleur. Remco Hofland heeft deze ontdekking op verzoek via de Vogellijn en per semafoon wereldkundig gemaakt, om ook andere libellenliefhebbers de gelegenheid te geven een dergelijke zeldzaamheid te komen bekijken. Na een minuut of tien tilde een windvlaag de juffer echter op, waarna deze spoorloos verdween. Even later vond Eus van der Burg, enkele tientallen meters verderop, een tweede mannetje Gaffelwaterjuffer. Deze bevond zich in een grasveldje met zuring en andere kruiden temidden van Duindoornstruweel. Niet ver daar vandaan ontdekte Eus van der Burg een derde mannetje Gaffelwaterjuffer in de vegetatie. Ook dit exemplaar hield zich op in de beschutting van het Duindoornstruweel tussen kruidrijk gras.

De drie exemplaren vertoonden minieme verschillen, waardoor zij individueel herkenbaar waren. Het bekervormige figuur op segment 2 en de tekening langs de achterzijde van segment 8 en 9 vertoonden variatie. Ook de verbinding van het bekervormige figuur op segment 2 met de achterkant van de segmentrand, was bij het ene individu vetter dan bij het andere. Peter Meininger, afgekomen op het semafoonbericht, kon onze determinatie van het tweede en derde mannetje. De drie mannetjes zijn door Paul Schrijvershof gefotografeerd en alle waarnemingen zijn inmiddels door de CWNO aanvaard.

Vervolgwaarnemingen

Niet lang nadat wij de locatie hadden verlaten vonden Arnout Linckens, Garry Bakker, Daniel Benders en Wil van den Hoven, afgekomen op het semafoonbericht, een vierde mannetje Gaffelwaterjuffer, en wel aan de zuidoever van

Figuur 1. Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*), waargenomen op 24 juni 2007 in de Kievittepolder bij Cadzand-Bad.

Coenagrion scitulum recorded on June 24, 2007, in the Kievittepolder near Cadzand-Bad (Foto: P. Schrijvershof).

de grootste plas in de Kievittepolder. Ook deze waarneming is door de CWNO aanvaard.

Onze succesvolle zoekactie had tot gevolg dat op zondag 1 juli, na een oproep in de Libellennieuwsbrief Nederland van 26 juni 2007, door negen personen in de omgeving van Cadzand-Bad naar Gaffelwaterjuffers is gezocht. Ondanks de ongunstige weersomstandigheden werd de soort teruggevonden in de Kievittepolder en bovendien ontdekt op een nieuwe locatie aan de noordrand van Cadzand-Bad. Op beide plaatsen werden tandems gezien en op de tweede locatie ook ei-afzet. Zowel de tandems als het ei-afzettende paartje zijn door Jo Hermans gefotografeerd.

Bespreking

Vier jaar na de vangst van officieel de eerste Gaffelwaterjuffer voor Nederland (ten zuiden van Venlo, (Goudsmits, 2003)) is de soort opnieuw in ons land vastgesteld. Goossens &

Bree (2007) vermelden overigens een tweede Gaffelwaterjuffer uit 2003, waargenomen bij de watertoren van Axel in Zeeuws-Vlaanderen. Daarnaast liet Klaas-Douwe Dijkstra, naar aanleiding van de bekendmaking van onze waarnemingen in de Libellennieuwsbrief weten in 2005, wellicht op nagenoeg dezelfde locatie, met zekerheid een man Gaffelwaterjuffer te hebben gezien. De juffer vloog onophoudelijk snel en laag over het water van een plasje in de duinen tussen het dorp en natuurgebied 't Zwin. Vanwege het ontbreken van documentatie zijn beide gevallen door de CWNO niet aanvaard. In 2006 is in deze omgeving wel naar libellen gekeken maar werd de soort niet vastgesteld (www.waarneming.nl).

Het lijkt waarschijnlijk dat de Gaffelwaterjuffer zich definitief in Nederland heeft gevestigd. Hoge eisen aan de biotoop stelt de soort niet. Allerlei zonbeschenen stilstaande wateren met een rijke ondergedoken vegetatie voldoen.

Figuur 2. Vindplaats Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*) bij Cadzand-Bad.
Coenagrion scitulum habitat near Cadzand-Bad (Foto: P. Geene).

De verwachting is dan ook dat de soort zich de komende jaren verder zal verspreiden in Zeeuws-Vlaanderen en zich ook elders in Nederland zal vestigen. Redenen voor deze verwachting zijn de klimaatverandering in combinatie met het migratievermogen van de Gaffelwaterjuffer,

Paul G. Schrijvershof

Corellistraat 14

2901 KB Capelle a/d IJssel, Nederland

Marijke.paul@hetnet.nl

Literatuur

Goossens, R.-J. & E. de Bree, 2007. In: Geene, P.A., J.A. Goedbloed & Ch. Jacobusse (Red.), 2007. Libellen in Zeeland. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland/Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Goudsmits, K., 2003. De eerste waarneming van de Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*) In Nederland. *Brachytron* 7(1): 27- 29.

Summary

Schrijvershof, P., 2010. *Coenagrion scitulum* near Cadzand-Bad in Zeeuws-Vlaanderen, The Netherlands in 2007. *Brachytron* 13(1/2): 41-43.

On June 24, 2007, four males Dainty Bluet (*Coenagrion scitulum*) were recorded in the Kievittepolder, near Cadzand-Bad in Zeeuws-Vlaanderen (Zeeland). This is the second documented record of this species in The Netherlands. The discovery took place after records earlier that year along the northern part of the west coast of Belgium. On July 1st. Others recorded the species at the same locality and at a second site near Cadzand-Bad. Reproductive behaviour was observed and photographed. It is likely that *Coenagrion scitulum* will settle in The Netherlands and will be expanding its range in years to come.

Keywords

Odonata, Zygoptera, Coenagrionidae, *Coenagrion scitulum*, Cadzand-Bad, Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland, The Netherlands, discovery, reproduction